

Nr 43

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående mättningsförfarandet inom byggnads- och anläggningsverksamheten.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 342 av herrar *Axel Kristiansson* och *Eric Carlsson* samt II: 412 av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Jonasson* hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av möjligheterna att ersätta nu förekommande dubbelförfarande i fråga om ackordsmätning inom byggnads- och anläggningsverksamheten med opartisk, auktoriserad mätning i enlighet med vad i motionerna anförts.

I motionerna framhålles, att ackordslönesystemet vunnit allt större utbredning på arbetsmarknaden och att parterna synes ense om att systemet innebär betydande fördelar. Inom byggnads- och anläggningsverksamheten föreligger emellertid speciella problem, enär ett särskilt mättningsförfarande tillämpas för fastställande av arbetsvolymen. Större delen av dessa mätningar utföres av särskilda mättningsmän, en för arbetstagarna och en för arbetsgivarna. Anledningen till denna dubbla mätning är givetvis parternas intressemotsättningar. Förfaringssättet blir emellertid dyrbart. De uttagna mättningsavgifterna uppgår till drygt 6 % av ackordsersättningen.

Som jämförelse anför motionärerna den ordning som tillämpas inom den skogliga sektorn. Där har man fått till stånd opartisk mätning genom virkesmättningsföreningarna. Enligt gällande lag skall mätningen utföras av virkesmätare som erhållit auktorisation eller av virkesmättningsnämnd. Vid missnöje med mätningen kan besvär anföras hos en kontrollnämnd. Detta system synes fungera helt tillfredsställande.

Visserligen kan måhända en mättningsorganisation för byggnads- och anläggningsverksamheten icke utformas på exakt samma sätt, men de grundläggande dragen synes kunna vara vägledande vid en prövning av ett liknande system för dessa näringsgrenar.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II: 412.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) och Landsorganisationen (LO).

SAF framhåller att i olika kollektivavtal finnes regler om ackordsmätning samt anför vidare.

Enligt byggnadsavtalet skall arbetsgivaren för kontrollens skull mäta upp ackordsarbetet genom sin byggmästarförenings mättningskontor. Arbetslaget mäter upp ackordsarbetet enligt gällande ackordsprislistor eller enligt

mellan byggmästarförening och fackförening träffade fria ackordsuppgörrelser och därvid företrädes arbetslaget av mättningsmän från den fackliga organisationen. Syftet härmed är att upprätta ackordsräkning samt fördelningslista över hur överskottet skall fördelas mellan lagets olika medlemmar. Genom sin byggmästarförening granskar och godkänner arbetsgivaren ackordsräkningen. Enligt den upprättade fördelningslistan utbetalar sedan arbetsgivaren ackordsöverskottet. Enligt anläggnings- och vägavtalen mäter arbetsgivaren upp ackordsarbetet, vilket vanligen består i en mängdkontroll av utfört arbete enligt föreliggande ackordssedlar, varjämte arbetsgivaren upprättar ackordsräkning och fördelningslista över hur överskottet skall fördelas mellan lagets olika medlemmar. Arbetslagets medverkan i anläggnings- och vägavtalen begränsar sig till en medverkan för kontrollens skull i uppmätningen och många gånger är arbetslaget därvid biträtt av en mättningsman från den fackliga organisationen. Vidare granskar och godkänner arbetslaget ackordsräkningen samt upprättar i förekommande fall tvistespecifikation. Slutligen utbetalas även enligt dessa avtal ackordsöverskottet enligt fördelningslistan av arbetsgivaren.

Ackordsmätningarna har till uppgift icke endast att reglera betalningen för ett utfört arbete utan har en vida större betydelse som uppföljning av träffade ackordsöverenskommelser. Föreningen uttalar vidare härom följande.

Mätningenheter och mättningsregler ingår nämligen som väsentliga delar i prestationslöneformens konstruktion. Ackordsmätningarna innebär sålunda i lika hög grad en granskning av den träffade ackordsuppgörrelsens produktionsresultat som en mängdbestämmning till underlag för betalningen. Ackordsmätningarna ger dessutom underlag för kommande ackordsuppgörrelser, vilket det alltid måste ankomma på de lokala eller centrala parterna att förhandla om. Med hänsyn till den väsentliga del som ackordssystemet utgör av anställningsvillkoren och den betydelse ackordsmätningen har för systemets vidare utveckling är det omöjligt att avstå från handhavandet av mättningsarbetet till någon parterna utomstående institution. Det bör dessutom påpekas, att ackordsmätningarna utgör det primära underlaget för företagets interna arbetskostnadsredovisning.

Det föreligger en påtaglig skillnad mellan mättningsförfarandet inom husbyggnadsverksamheten och inom anläggnings- och vägbyggnadsverksamheten. Kostnaden inom den förra uppgår till ca 6 % av ackordssumman, varav ungefär hälften faller på vardera parten, men inom den senare verksamheten sker uppmätning och dylikt i regel av företagen själva och ackordskontrollen blir en intern kostnad.

Man kan inom ackordsmättningsområdet förutse, att moderna databehandlingsmetoder snabbt kommer att rationalisera mättningsförfarandet efter helt andra och betydligt mer avancerade linjer än motionärerna tänkt sig. Utvecklingen går mot ett datastyrt byggande, där uppmätning av ackord kommer att spela en allt mindre roll. Motionärernas förslag om en opartisk mättningsorganisation synes kunna leda till en stelbent löneadministration utan kontakt med företagets internredovisning och utan erforderlig produktionsteknisk förankring samt på ett otidsenligt sätt konservera den be-

stående ordningen och säkerligen innebära en ytterligare kostnadsbelastning. SAF avstyrker motionerna.

LO har inhämtat yttrande från Svenska byggnadsarbetareförbundet och hänvisar till detta.

Byggnadsarbetareförbundet vitsordar, att mättningsförfarandet är tämligen invecklat och förutsätter en kostsam administrativ apparat, där en mättningsman från vardera parten erfordras. För arbetarparten uppgår kostnaderna genomsnittligt för riket till ungefär 2,5 % av ackordssumman. Det låter sig visserligen sägas, att mättningsapparaten är invecklad och kostsam, men det är det pris som måste betalas för ett lönesystem av klart produktivtetsfrämjande karaktär.

Förbundet framhåller vidare att det finnes stora väsenskillnader mellan inmätning av försålt virke och uppmätning av utfört arbete för att i enlighet med av arbetsmarknadens parter ingångna avtal bestämma arbetslönen. Om statsmakterna skulle ingripa i fråga om mättningsverksamhetens utformning, skulle det innebära ett intrång i arbetsmarknadsparternas fria förhandlingsrätt. Riksskiljenämnder finns redan med partsrepresentanter och med befogenhet att tvångsvis döma i ackordstvister, som föres dit.

Möjligheten att utnyttja gemensam mättningsman har diskuterats mellan arbetsmarknadsparterna, och det finnes en kommitté för rationalisering av mättningsverksamheten. Man har funnit att mycket dubbelarbete bör kunna undvikas men ansett den dubbla mätningen på arbetsplatsen nödvändig.

Förbundet avstyrker motionerna och LO instämmer i detta avstyrkande.

Utskottet

I motionerna anföres att det nu tillämpade förfarandet för ackordsmätning inom byggnads- och anläggningsverksamheten innebär dubbelarbete genom att mätning sker från såväl arbetstagar- som arbetsgivarsidan och att utredning bör ske av möjligheterna att ersätta förfarandet med ett system med opartisk, auktoriserad mätning.

Av de inhämtade yttrandena från de berörda arbetsmarknadsparternas huvudorganisationer framgår bl. a. att mättningsförfarandet i sin nuvarande utformning icke endast har till uppgift att reglera betalningen för ett utfört arbete utan även är av stor betydelse för uppföljandet av ackordslönesystemet i dess helhet. Det är icke lämpligt att avstå handhavandet av mättningsarbetet till någon parterna utomstående institution. Utskottet vill härtill foga att en sådan ordning även torde medföra ökat behov av ytterligare kontrollåtgärder med därav följande kostnader.

Utskottet finner i likhet med motionärerna angeläget att möjligheterna till kostnadsminskningar i byggnads- och anläggningsverksamheten blir väl tillvaratagna. Av vad byggnadsarbetareförbundet anfört framgår, att en sär-

skild kommitté tillsatts som sysslar med frågan om rationalisering av mätningens arbetet.

Med hänsyn härtill och mot bakgrunden av vad som i övrigt anförts i de avgivna yttrandena finner sig utskottet icke böra biträda motionärernas förslag utan hemställer,

att de likalydande motionerna I: 342 och II: 412 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 27 oktober 1965

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Sörlin, Eric Gustaf Peterson, Enarsson, Hellebladh, Oscar Carlsson, Svanström*, Hedlund, Nyman*, Yngve Persson*, Axel Kristiansson, fru Hultell och herr Helge Karlsson*;

från a n d r a kammaren: fru Eriksson i Stockholm, fru Jäderberg, herrar Svensson i Kungälv, Dickson, Lundmark, Haglund, Rimås, Wikner, Börjesson i Glömminge, Nilsson i Båstekille, Larsson i Borrby och From*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Särskilt yttrande

av herrar *Svanström, Kristiansson, Börjesson* i Glömminge och *Larsson* i Borrby.

Syftet med förevarande motioner är att om möjligt ersätta de dubbla ackordsmätningarna med enkla mätningar utförda av en i förhållande till arbetstagare och arbetsgivare opartisk administration. Motionärerna har framhållit att de grundläggande dragen från virkesmätningens förfarandet synes kunna läggas till grund vid prövning av ett nytt system för ackordsmätningar.

I det ena av de inkomna yttrandena har framhållits att därest statsmakterna ingriper i frågan om mätningens verksamheten skulle detta innebära ett intrång i arbetsmarknadsparternas fria förhandlingsrätt.

Vid bedömandet av denna fråga bör enligt vår mening uppmärksammas att ackordsmätningarna är en teknisk angelägenhet. Det är klart vitsordat att ackordsmätningarna ej är en förhandling utan begränsade till syftet att fastställa det utförda arbetets art och myckenhet. Vad som förekommer vid mätningens förfarandet kan sålunda inte anses ha facklig karaktär. Det är ett rent tekniskt förfarande om vilket det är klart vitsordat att det kan upp-

dragas åt vem som helst som äger erforderliga kvalifikationer. Här åberopade omständigheter talar enligt vår mening för en prövning av frågan att överlåta mätningarna till en i förhållande till arbetstagare och arbetsgivare opartisk institution.

I anledning av vad i övrigt framhållits i yttrandena bör uppmärksammas att lika väl som två mätningsmän var för sig kan lämna arbetstagare respektive arbetsgivare erforderliga uppgifter i nämnda hänseende, lika väl bör en i förhållande till arbetstagare och arbetsgivare opartisk mätningssman kunna lämna motsvarande uppgifter. Det bör sålunda vara möjligt att få fram erforderligt underlag för granskning av de träffade ackordsuppgörelsernas resultat och för företagens interna arbetskostnadsredovisning liksom för kommande ackordsuppgörelser.

Ett enkelmätningssystem synes också underlätta tillämpning av rationella databehandlingsmetoder i anslutning till ackordsmätningarna.

Beträffande de uttalade farhågorna för att en opartisk mätningssorganisation kan leda till en stelbent löneadministration och på ett otidsenligt sätt konservera den bestående ordningen samt innebära en ytterligare kostnadsbelastning bör uppmärksammas att motionärernas syfte är att få nu bestående ordning ersatt med en mera tidsenlig ordning och att det av det först nämnda yttrandet framgår att det nu förekommer mycket ej nödvändigt dubbelarbete, vilket uppenbarligen måste medföra onödiga kostnader. Det må även erinras om att motionärerna visserligen syftar till en i förhållande till arbetstagare och arbetsgivare opartisk organisation, men att denna skulle stå under en ledning som tillsatts av de båda parterna. Då det ligger i båda parternas intresse att mätningssverksamheten anpassas till utvecklingen både i fråga om löneadministration och i andra hänseenden får det förutsättas att en erforderlig anpassning skall komma till stånd.

Vad som sålunda framkommit vid frågans behandling har enligt vår mening icke vederlagt att behov av utredning föreligger. Emellertid har även framkommit att det genom arbetsmarknadsparternas försorg numera finns en kommitté för rationalisering av mätningssverksamheten. Resultatet härav bör avvaktas innan statsmakterna för sin del slutligen bedömer behovet av utredning. Av den anledningen har vi ansett oss kunna biträda utskottets nu fastställda yrkande.